

13. ՄԱՀՄԱԴ - ԲԵԿ

Մահմադ-Բեկ, էնու գաճգիր կըլնին, կերթան սար: Կերթան կաքաճ կըռնելու: Չուճ հեճարին՝ անծրն կը տա վերեն:

Մահմադ-Բեկ գաճգիրին կասա. - Ես շուտով կերթամ, տաւ թռեր քաղա՛, արե՛:

Մահմադ-Բեկ կը գա, գաճգիր թռեր կը քաղա, էնու հիտն կը գա:

Մահմադ-Բեկ կը գա տաշտի մեջ, կը տեսնի՝ մեկ տուն գի տաշտի մեջ շինուկ ա, լամբեք հինե կը վառվին:

Կասա. - Շա՛տ աղեկ, ավահի մ՛եղավ, էրթանք մըտինք հի-նե չուճ խըլիսուն, խըլիսուն թոնինք, էրթանք:

Կերթա, տաւ կը տըրփա: Էն տան մեջն էլ մեկ խանըմ կա, մեկ էնու ախչիկ, մեկ էնու ջառին:

Խանըմ էնու ջառին կը ճամխա՝ գընա թի ի՞նչ մարթ ա՝ մեր տաւ կը տըրփա:

Ջառին կերթա, տաւ կը պանա, կասա. - Տաւ ի՞նչ մարթ ես, ի՞նչ կուգես:

Մահմադ-Բեկ կասա. - Ես Մահմադ-Բեկն եմ, տաւ պա՛ց, գաճ ներս չուճ խըլիսուն, իմ խալվըներ անծրնու տաճ թաքվան, չորուցիմ, խըլիսուն էլնեմ, էրթամ:

Ջառին գընա, խանըմին ասաց, թե՝ Մահմադ-Բեկն ա, անծրն էնու խալվըներ թացի, կասա՝ տաւ պացեք, գաճ ներս չուր առավոտուն, կերթամ:

Խանըմ կասա. - Գընա՛, Մահմադ-Բեկին ասա՛, թե՝ ծի կովըմ կա, էրինջըմ կա, կովու գյին ի՞նչ ա, էրընջի գյին ի՞նչ ա, խի էնու

կիթ-հարաքաթ ի՞նչ ա, թի խանեց, տու էլ պաց, թը գա ներս:

Գլընաց ջառին, ասաց Մահմանդ-Բեկին. — Խանըմ կասա՝ ծի կովըմ կա, էրինջըմ կա, կովու գյին ի՞նչ ա, էրընջի գյին ի՞նչ ա, թի խանեց, թը գա ներս, թի չէ՝ հեչ:

Մահմանդ-Բեկ ասաց. — Կովու գյին խինգ ոսկի կաժի, էրընջուն՝ իրեթյ ոսկի: Կիթ-հարաքաթն էլ՝ շատ-շատ մե խոնդքյարի եղ:

Ջառին գլընաց, խանըմին պատմեց, ասաց, թե՝ Մահմանդ-Բեկ էսպես կասա:

Ասաց. — Գլընա՛, ասա՛, էնոր տեղ չըկա ըստա՛, դո՛ր կերթա, թ՛ էրթա:

Չէ՞ անծրև էմալ շատ կը գյեր, Մահմանդ-Բեկ գլընաց, զինքյ էտու ծառի տակ, օր անծրև չըգյեր վերեն: Նըստավ էն ծառի տակ:

Տեսավ Մահմանդ-Բեկ, օր գավգիրն էլ էկավ: Էկավ, գլընաց էտա տուռ տըրփեց: Ամմա գավգիր Մահմանդ-Բեկին չըտեսնա:

Խանըմ ասաց. — Ջառի՛, գլընա՛ խի էն վո՞րն՝ ա տուռ կը տըրփա:

Ջառին գլընաց, խառցընեց:

Գավգիրն ասաց. — Ես Մահմանդ-Բեկի գավգիրն եմ, տուռ պացեթյ, գա՛մ ներս, չու՛մ խըլխու՛մ էլնեմ, էրթա՛մ:

Մահմանդ-Բեկ էնու մըտքի մեչ կասա. «Ես քու ամիրեն եմ, ծի տեղ չըտըրվին, քյե ի՞նչըխ տը տան»:

Խանըմ կասա. — Ջառի՛, գլընա՛ խառցընա՛, ասա՛ ծի կովըմ, էրինջըմ կա: Կովու գյին ի՞նչ ա, էրինջի գյին ի՞նչ ա: Էնու կիթ-հարաքաթ ի՞նչ ա: Թի խանեց, տուռ պաց, գա՛ ներս: Թի չէ՝ տուռ փակի, արե ներս:

Ջառին գլընաց, ասաց. — Խանըմ կասա՛ գլընա՛ ասա՛ ծի կովըմ կա, էրինջըմ կա: Կովու գյին ի՞նչ ա, էրինջին ի՞նչ ա, կիթ-հարաքաթ ի՞նչ ա, թի խանեց՝ առ ներս, թի չէ՝ հեչ:

Գավգիր ասաց. — Գլընա՛, քու խանըմին ասա՛ կովու գյին հիսուն ոսկի ա, էրընջուն՝ խարիր, էնու կիթ-հարաքաթն էլ՝ նա՛ ես գինամ, նա՛ քու խանըմ, էնի մեկ Աստված գյինա:

Տուռ պացին, գավգիր գլընաց ներս:

Մահմանդ-Բեկ ուր խելքյ էթալ:

Ասաց. «Զա՛նըմ, ես բեկ մ' եմ, ձի չառին ներս, էսա խեղճ ֆուխարին ի՞նչըխ առին ներս»:

Մահմադ-Բեկ էլնավ ծառը վե, փանջարից թանաշա կենա, խի՜ գավգիր մըտավ էն տեղ, ի՞նչ տ'ենա:

Գավգիր եփ մըտավ ներս, էնու խնվըներ թաց էր, էնու խնվըներ խանցեցին, դաստըմ լնվ խնլավ խագուցին:

Խանըմ խընդ գավգիրին չըզուցի: Մենակ էնու ծեռաց մանդիլ գընտեց, էթալ գավգիրի ծընգան վերեն:

Գավգիր մանդիլ առավ, էտի վըր փետին, թանիզըմ տանկով պըրտեց, էթալ խանըմի գոթ:

Խանըմ նուռըմ էնու ջեբեն էխան, էթալ գավգիրի ծեռ:

Գավգիր նըռան վիզ տանկով կըտրեց ու էթալ խանըմի գոթ:

Խանըմ խաց ու չայ պերին, կերան ու խըման, էլնն, չոխը-ցան, խի գավգիրին պառկան, էնոնց խամար քյեֆ էրին:

Մահմադ-Բեկ ծառի վիրվուց տեսավ:

Ինքըյ ուր ասաց. «Գավգիր, ձի չըթողին գյեր ներս, քյե թողին, առավոտուն խենքյ, ի՛նչ օր խես, իմ ծեռենն տը խես»:

Վերճ խըլխուսն Մահմադ-Բեկ էթող, գըննաց ուր տուն, գավգիրն էլ՝ էնոր էտն էլնվ, գըննաց:

Մահմադ-Բեկ գավգիրին ասաց. - Գավգիր, էսօր գյիշեր տու դի՞ր էր մընացե:

Ասաց. - Մընացի էն սարի մեչ:

Ասաց. - Սուք կասես, չէ՞ տու գացիր, մըտար մեկ կոնըխի մեչ, խանըմ կեր էն տեղ: Կերար, խըմեցիր, յաթղի մեչ պառկար խանըմի ծոց:

Ասաց. - Չէ:

Մահմադ-Բեկ տըփեց գավգիրին: Որքան օր տըփեց, կըսա չերաց:

Ասաց. - Ֆայդն չենա, տըփելով պան չասա:

Առեց ուր գավգիր, չորս-խինգ խուլամի խետ, տարավ էտա կոնըխի տեմ, կապեց ծառ ու խուլամներուն ասաց. - Թըվանքյ գարկեքյ, չէ՜ մը գարկեքյ էնոր, ընցկո՛ւն գարկեքյ, օր տիպի էնու կըշտըներ:

Օր թըվընքյի ծեն կը գն, խանըմ փանջարից գըլուխ կը պերա տուս, կը տեսնա՝ էն մարթ, օր գյիշեր էկեր էր, ուր մոտ պառկեր էր, գի կապած ծառ, կը տան թըվընքյի հանած:

Էլավ, էնու շըմկըներ էցկեց էնու ոտկեր, նուռ էտի ուր ջեբ, գյընաց խըն էն մարթ:

Գյընաց, էտա նուռ էգար ծառին, նուռ բըլավալ գետին, ու հինք տանցալ ետ, չըխոսալ:

Գավգիր ասաց. - Մահմադ-Բեկ, արի ծի հարծըրա, քե կըսա տ'ընեմ դորսվան:

Մահմադ-Բեկ էկալ, գավգիր հարծըրեց, ասաց. - Դե', պատմա', խի ի՞նչ ա:

Ասաց. - Եփ օր ես էկա, էսա տառ տըփեցի, ջառին էկալ, ծի խառցնեց խանըմի կողմեն, թե՛ խանըմ կասա ծի կովըմ կա, էրինջ, էնու կիթ-հարաքաթ ի՞նչ ա: Տիւ չըս կարցե խանե, օր տառ պանեն, տաւ մըտներ ներս: Կով էնոր կասեր, էրինջ էնու ախչըկեն կասեր: Կիթ-հարաքաթն էլ զավակի կողմից կասեր: Էնու գյին հիսուն ոսկի օր արժեր, ախչիկ ագաթ էր, էնի խարիր ոսկի կարծեր: Էնու զավակի կողմից ասի՝ նա՛ ես գինամ, նա՛ տաւ, էն մեկ Աստված գինա: Էնու խամար տաւ պանցին, ես մըտա ներս:

Մահմադ-Բեկ ասաց. - Գավգիր, ապա է՞ն ինչ չավրա էր՝ էթալ քիւ գիթ, օր ես տեսա:

Ասաց. - Մահմադ-Բեկ, էն չավրեն էթալ ծի, ասաց, թե՛ իմ նամուս թալեցի քիւ ծռ: Ես էլ առի չավրեն, պըրպըրտեցի, խասկըցուցի, թե՛ ծի օր էսպես էլ պըրպըրտին՝ թու մարթիւ կըսա չեմ էներ:

Ասաց. - Ապա էն ի՞նչ նուռ էր՝ էթալ քիւ գիթ:

Ասաց. - Նուռ էթալ, ծի ասաց, թե՛ նըռան խատերու պես տաւ իմ խոսքեր կը բըլավես, ես էլ նըռան վիզ կըտրեցի, թե՛ չում վիզն էլ կըտրին, ես մարթիւ չեմ ասե:

Ասաց. - Գավգիր, ապա մըկա ընչի՞ կըսա էրիր:

Ասաց. - Մահմադ-Բեկ, տաւ ծի կապեցիր ծառ, տըվիր թըվընքի հանճե, ես կըսա չերի, լե խանըմ էկալ, նուռ էգար ծառին, բըլավալ, տեմակ ծի ասաց՝ իմ խոսքեր բըլավա, նոր ես իմ խոսքեր քե կըսա էրի:

Մահմադ-Բեկ ասաց. - Էտպես կնիկ ըսկի մեկ տեղ չըկա:

Մեկ մարթ էն տեղեն ասաց. - Մահմադ-Բեկ, ես կնիկ տեսեր եմ, օր էնի խըն էնու կեսն էլ չէլի:

Մահմադ-Բեկ ասաց. - Պատմա՛ խի՛ ի՞նչըխ ա քիւ տեսած կնիկ:

Մարթն ասաց. - Ես ճամբախ կերթեր, տեսա մեկ անբեղ, անմուրուս երիտասարդըմ, խեծուկ ծիւռ վերեմ, էկավ, ծի խասավ, խընդորաց ճամբախ կերթանք: Իմ աչք մընաց էնու ծիմ, էնու խալվըներ, թուր մ'էլ կապուկ էր էնու վերեմ: Չոմախըմ պըռնիր ի իմ ծեռ, օր ես ինորով ինչ մարթու օր գաներ, կը մեռներ էն մարթ: Ես էլ ի՞նչ մըտածեցի, ասի չոմախըմ գանեմ, էսա տըղին ըսպանեմ, էնու ծիմ ու շորեր առնեմ ծի: Ես չոմախ գանրկի էտու վըզին, լե էնու մոտ լըվի'մ կըծելու չափ էլ չարծեց, մեմակ ետ տանցանվ, իշկաց ծի, ասաց. «Ես մըկա կանամ քե մեկ դըրբի պան էնեմ, հանա ի՞նչ ֆայդա, ես ուխտի կերթամ, էնու խամար ես ծեմ չըմ էնե»: Մանանդ-Բեկ, ես գարմացա, իմ դըրբ վիր գաներ, կը մեռներ, էտա երիտասարթի մոտ փարե'մ չերաց: Վերճ՝ ճամբախ գանցիմք, ես էնու մոտեմ կը ջոկվեր, էն չըթող:

Ասաց. - Չէ, տու կա'ց, քու աչք մընացե իմ խալվըներ, իմ ծիմ:

Ձի առավ, տարավ մեկ կանսըլ՝ ոչ տուռ ուներ, ոչ պա մ'ուներ, ծիւռց ծի էճուց տակ, տարավ, կայնանք պերթի մոտ, ուր հայրից երկըթե չըվի էխան տուս, էտու ծի:

Ասաց. - Դե, էսա չըվին գա'ր պատ վե, էրա թանանջա, օր ես էլնիմ պերթ:

Ես ինչքան գանրկի, էտա չըվին չըմտավ պատ:

Ինքյն իմ ծեռնեմ առավ, իտիր պատին, գոմփով էգար, մըտուց պատ վե:

Տանցավ ծի, ասաց. - Մա'րթ, իմ ծիւռ գամ պըռնի', կայնի' էսա տեղ: Ես կերթամ, կը մտիմ էսա պերթի մեչ, թե շատ կալաբալըղ էկավ, պանակ ծուխըմ էկավ, տու գյինաս՝ ես կը գամ: Թե կալաբալըղ էկա՜վ, էկա՜վ, ծուխ չէկավ, ա'ռ իմ ծիմ, գյընա, գիտնաս, օր ծի ըսպանած եմ:

Ինքըն էլանվ, մտավ ներս, շատ կալաբալըղ էկա՜վ, էկա՜վ, պանակ ծուխ մ' էկավ:

Ասի. - Վոլլա, կը գա:

Տեսա, օր էկավ, էճավ տակ, պախըմ, փետատ մ' էլ էպեր խետ:

Էտա պերթի տիմաց, միքա մեկ մարթու գյերեզմանըմ կեր: Էտա փետատ ու պախ էտու իմ ծեռ:

Ասաց. - Էսա գյերեզմընի կըշտին գյերեզման մ'էլ փորա:

Գյերեզմընատուն փորեցի, ասի՝ վուլա, էսի ծի տը խորա
իմն:

Ասաց. - Պառկի հիմն, խի անո՞ւշ ա:

- Մահմա՛դ-Բեկ, ես վախեցա, ասի էսա մարթ ծի տը տընա
գյերեզման:

Վերչ ինքյն ուր թուր քաշեց, տանջանվ իմ վերեն, ասաց. -
Մա՛րթ, դե, ծիմ կը տամ քյե, իմ շորեր կը տամ քյե, ֆակա՛թ ես
կնիկ, ես ծի կը սպանեմ, խող տաս վեր ծի, չեղի օր իմ մախից
վերճ խըն ծի գեշ պան էնես:

Ասի. - Ջանըմ, տու հե՞ր քյեզ կը սպանես:

Ասաց. - Թա՛ժա օր ծի նըշանած են, հալա իմ իրիկ իմ կուշտ
չըպառկե: Էտա պերթու միճու մարթեր իմ իրիկ ըսպանած են, էսա
գյերեզմընատուն իմ իրկան գյերեզման ի: Էն օր, օր ես լըսեցի,
թե իմ իրիկըս պըռնած են, ասի՝ ես տ'երթամ իմ իրկան փոխն
առնեմ, էնտուց վերջ աշխըրի խաց ծի խարամ ի մընացե:

Ջինքյ ըսպանեց ու ասաց. - Դե՛, ծի խորա՛, իմ ծիմ, շորեր
տա՛ր:

- Մահմա՛դ-Բեկ, ես էնի խորեցի, լավ մ'ենու գյերեզմընա-
տուն շինեցի, ասա ծիմ ու խալվըներ պերի ծի: Մահմա՛դ-Բեկ,
էմալ կնիկ կեղի, տու էմալ կնիկ իսկի տեսե՞ր ես:

Ամիրեն ասաց. - Ափսո՛ս էն կնիկ, օր զինքյ ըսպանեց:

